

Beslissing

inzake de klacht van de heer [klager] over het handelen van de AIVD

Beslissing van de afdeling klachtbehandeling van de Commissie van Toezicht op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (CTIVD) inzake de klacht van de heer [klager] (hierna: klager) over het handelen van de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (AIVD).

De klacht

Klager heeft in [maand] [jaar] een verzoek om bescherming bij de AIVD gedaan. Klager is niet tevreden over de manier waarop de AIVD daarmee is omgegaan. Hij heeft naar aanleiding hiervan bij de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) een klacht ingediend over de AIVD. Het ministerie van BZK heeft klager, met diens akkoord, verwezen naar de afdeling klachtbehandeling van de CTIVD (hierna: de afdeling klachtbehandeling) zonder zelf de klacht te behandelen.

De klacht van klager gaat over (vermeend) handelen van de AIVD jegens hem en bevat onder meer een eis tot schadevergoeding. De afdeling klachtbehandeling is op grond van de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten 2017 (Wiv 2017) niet bevoegd aansprakelijkheid voor geleden schade vast te stellen dan wel een schadevergoeding toe te wijzen. De afdeling klachtbehandeling neemt daarom alleen het gedeelte van de klacht dat over het (vermeend) handelen van de AIVD jegens klager gaat in behandeling. Tezamen met klager is de afdeling klachtbehandeling tot de volgende klachtformulering gekomen:

Klager heeft in het verleden ten behoeve van de AIVD en een buitenlandse inlichtingendienst werkzaamheden verricht. Na een periode zonder werkzaamheden voor deze diensten, heeft klager zich gemeld bij de AIVD met het aanbod zijn werkzaamheden te hervatten. Na dit aanbod aan de AIVD, heeft de buitenlandse dienst contact met hem opgenomen. Klager heeft vervolgens opnieuw inlichtingenwerk verricht, waarbij hij in contact stond met de buitenlandse inlichtingendienst. Klager stelt dat hij inmiddels, vanwege deze werkzaamheden in het verleden en het meer recente verleden, wordt bedreigd. Klager vreest hierdoor voor zijn veiligheid en de veiligheid van zijn gezin. Hij heeft de AIVD daarom in [jaar] om assistentie en bescherming verzocht.

Een concrete reactie op zijn verzoek om hulp liet volgens klager lang op zich wachten. Deze ontving klager in [maand] [jaar] van het ministerie van BZK. In deze reactie wijst het ministerie van BZK het verzoek af, omdat er volgens het ministerie geen verband bestaat tussen de werkzaamheden die klager ten behoeve van de AIVD stelt te hebben verricht en de bedreigingen die klager nu ervaart.

De klacht is 1) dat de AIVD ten onrechte stelt geen zorgplicht (artikel 23 onder c Wiv 2017) te hebben en weigert bescherming te bieden, en 2) dat de AIVD te lang heeft gewacht met het reageren op het verzoek om bescherming.

Het door klager gestelde handelen van de AIVD en de reactie van BZK

Klager stelt in zijn klacht, zakelijk weergegeven, het volgende. Klager heeft gedurende de periode van [jaar] tot en met [jaar] en de periode van [jaar] tot en met [jaar] als agent voor de AIVD en een buitenlandse veiligheidsdienst gewerkt. Inmiddels wordt klager bedreigd. Volgens klager zijn deze bedreigingen afkomstig uit het netwerk waarin hij geïnfiltreerd was voor de AIVD en een buitenlandse inlichtingendienst.

Naar aanleiding van deze bedreigingen heeft klager in [maand] en [maand] [jaar] telefonisch contact gezocht met de AIVD en verzocht om bescherming. Hierop heeft klager geen (adequate) reactie ontvangen. Klager heeft pas op [datum] een inhoudelijke reactie ontvangen waarin de minister van BZK aangeeft geen causaal verband te zien tussen de bedreigingen en de problemen die klager stelt te ondervinden en de werkzaamheden die klager voor de AIVD stelt te hebben verricht. Volgens de minister is daarom geen sprake van een zorgplicht voor de AIVD in het geval van klager. Klager is het hier niet mee eens en stelt dat de AIVD op zijn hulpverzoek om assistentie en bescherming had moeten ingaan.

Toetsingskader

De inzet van een agent

Een agent, zoals omschreven in artikel 41 van de Wiv 2017, is een persoon die in opdracht van de AIVD gericht gegevens over personen en/of organisaties verzamelt.¹ Vervolgens geeft de agent deze gegevens aan de AIVD. De agent verzamelt gegevens op basis van een instructie, waarin staat beschreven wat de agent wel en niet mag doen. Een agent wordt dus aangestuurd door de AIVD en handelt bij de uitvoering van de instructie onder verantwoordelijkheid van de AIVD.

Verantwoordelijkheid van de AIVD voor informanten en agenten

De AIVD draagt een bijzondere verantwoordelijkheid voor de veiligheid van de personen met wier medewerking gegevens worden verzameld. Dit is neergelegd in artikel 23 sub c van de Wiv 2017.² Het gaat daarbij zowel om eigen medewerkers, maar ook om derden, zoals informanten en agenten. Menselijke bronnen zijn immers niet alleen van grote waarde voor de diensten, zij lopen tevens een verhoogd veiligheidsrisico.

¹ Art. 41 lid 1 Wiv 2017 luidt als volgt: "De diensten zijn bevoegd tot de inzet van natuurlijke personen, al dan niet onder dekmantel van een aangenomen identiteit of hoedanigheid, die onder verantwoordelijkheid en onder instructie van een dienst zijn belast met het gericht gegevens verzamelen omtrent personen en organisaties die voor de taakuitvoering van de dienst van belang kunnen zijn. De bij of krachtens de wet geldende voorschriften betreffende de verstrekking van gegevens, die gelden voor een natuurlijke persoon als bedoeld in de eerste volzin zijn niet van toepassing op de verstrekking van zodanige gegevens door deze persoon aan de dienst."

² Art. 23 sub c Wiv 2017 luidt als volgt: "De hoofden van de diensten dragen zorg voor de veiligheid van de personen met wier medewerking gegevens worden verzameld."

Een menselijke bron wordt door de AIVD en MIVD absolute geheimhouding toegezegd. Gegevens die betrekking hebben op, dan wel kunnen leiden tot, de vaststelling van de identiteit van de bron worden daarom op enig moment vernietigd. De wetgever heeft gekozen voor een lange bewaartermijn, namelijk van 30 jaar, van deze gegevens.³ Voor deze lange bewaartermijn is gekozen mede omdat tegenover de plicht om de identiteit van de betrokkene geheim te houden ook de plicht bestaat om de betrokkene bij te kunnen staan en hulp te kunnen bieden, ingeval naar aanleiding van zijn werkzaamheden voor de AIVD of de MIVD bij de betrokkene (alsnog) klachten ontstaan.⁴

Zorgplicht

De AIVD draagt verantwoordelijkheid voor de activiteiten die een agent op basis van een instructie verricht. Wanneer een agent activiteiten verricht die buiten de instructie vallen, is de agent hier echter zelf volledig verantwoordelijk voor. In het algemeen is van belang, zoals is geconcludeerd in CTIVD toezichtsrapport nr. 37 (2014), dat ook na beëindiging van de agentenoperatie de zorgplicht van de AIVD van kracht blijft, wanneer de dienst aanwijzingen heeft dat de veiligheid van de agent in gevaar komt vanwege het werk dat hij voor de AIVD heeft verricht.⁵ De dienst moet zich in dat geval inspannen voor de veiligheid van de voormalige agent. De zorgplicht van de AIVD voor een agent ziet niet enkel op (operationele) veiligheid, maar ook op de goede aansturing van de agent en een zekere mate van waakzaamheid ten aanzien van signalen die de agent afgeeft, bijvoorbeeld ten aanzien van (psychische) problematiek verbonden aan de situatie waarin de agent zich bevindt. Daarnaast moet er sprake zijn van een zorgvuldige opbouw en afbouw van de operatie. Zo moet bij de beëindiging van de relatie voldoende aandacht worden besteed aan de persoonlijke begeleiding van de agent en aan zijn veiligheid in de toekomst. Afspraken omtrent de afbouw dienen daarbij helder te zijn en op schrift te worden gesteld.⁶

Onderzoek

De afdeling klachtbehandeling heeft gesprekken gevoerd met klager. In deze gesprekken heeft klager zijn klacht toegelicht. Daarnaast heeft de afdeling klachtbehandeling onderzoek gedaan in de systemen van de AIVD. De afdeling klachtbehandeling heeft rechtstreeks en zelfstandig toegang tot de systemen van de AIVD.

Het ministerie van BZK heeft aangegeven geen gebruik te willen maken van de mogelijkheid om in het kader van de klacht gehoord te worden. De afdeling klachtbehandeling zag geen aanleiding (specifieke) AIVD-medewerkers te horen, maar heeft in plaats daarvan schriftelijke vragen gesteld aan de AIVD. Hierop zijn antwoorden ontvangen van de AIVD. Naar aanleiding van deze

³ Art. 39 lid 6 jo. 41 lid 9 Wiv 2017.

⁴ *Kamerstukken II* 2016/17, 34 588, nr. 3 (Memorie van Toelichting op de Wiv 2017), p. 59.

⁵ Toezichtsrapport van de CTIVD nr. 37 inzake de inzet van enkele langlopende agentoperaties door de AIVD, *Kamerstukken II* 2013/14, 29 924, nr. 108 (bijlage), p. 9. Dit rapport ziet op de toentertijd geldende Wiv 2002. De Wiv 2017 is op dit punt onveranderd.

⁶ *Ibid.*, pp. 9-10.

antwoorden zijn aanvullende vragen gesteld. De afdeling klachtbehandeling ontving de beantwoording van deze vragen door de AIVD.

De bevindingen en de zienswijze van de AIVD zijn aan klager voorgelegd. Hierop heeft klager gereageerd.

Bevindingen

De afdeling klachtbehandeling baseert haar bevindingen op (1) het klaagschrift en bijlagen, (2) de gesprekken met klager (3) het onderzoek in de systemen en de dossiers van de AIVD, (4) de reactie van de AIVD op de schriftelijke vragen en (5) de door de AIVD overgelegde zienswijze.

Bevindingen ten aanzien van klager

Klager heeft in zijn gesprekken met de afdeling klachtbehandeling verklaard dat hij in twee afzonderlijke periodes als agent werkzaam is geweest. De eerste periode betrof [jaar] tot en met [jaar], de tweede periode besloeg [jaar] tot en met [jaar]. Voor beide periodes zegt klager in de veronderstelling te zijn geweest dat hij zijn werkzaamheden verrichtte ten behoeve van zowel de AIVD als een buitenlandse inlichtingendienst. Klager heeft de Nederlandse nationaliteit. Volgens klager werkten de AIVD en de buitenlandse inlichtingendienst gedurende beide operatieperiodes samen. Hieronder zullen beide periodes, zoals door klager ervaren, worden weergegeven.

Eerste operatieperiode

Klager heeft zich in [maand] [jaar] gemeld bij een buitenlandse ambassade in [land 1]. Klager heeft aan de medewerker(s) aldaar aangegeven iets te kunnen betekenen in de strijd tegen terrorisme in [land 1]. In een ontmoeting die volgde met de buitenlandse inlichtingendienst, heeft klager expliciet gevraagd naar wat de Nederlandse overheid vond van zijn eventuele samenwerking met deze buitenlandse inlichtingendienst. Uiteindelijk werd het een gezamenlijke operatie waarin klager zowel contact had met de AIVD als met de buitenlandse dienst. Klager had in deze operatieperiode hoofdzakelijk contact met de buitenlandse inlichtingendienst. Direct contact met de AIVD had klager wel, maar minder frequent, zo'n twee keer per jaar.

Gedurende de operatieperiode infiltreerde klager in een netwerk in [land 1], te weten [netwerk A]. Hij onderhield gedurende [periodeaanduiding] contact met personen binnen dit netwerk in [land 1].

Tijdens een bijeenkomst in [maand] [jaar] maakten de beide diensten gezamenlijk aan klager bekend dat de operatie zou stoppen. Voor klager voelde dit einde als abrupt. Tijdens de ontmoeting werd afgesproken dat klager zijn contacten binnen het netwerk (geleidelijk aan) afbouwt. Ook werden afspraken gemaakt over een (finale) financiële (beëindigings-) tegemoetkoming. Klager stelt thans in zijn klacht onvoldoende begeleid te zijn bij het afbouwen van zijn contacten en gaf daardoor zelf invulling aan de geleidelijke afbouw.

Klager bleef echter periodiek contact houden met personen binnen het netwerk, naar eigen zeggen om de contacten uit het netwerk bevriend te houden ten behoeve van zijn eigen

veiligheid. Klager gaf desgevraagd tegenover de afdeling klachtbehandeling aan dat de sfeer in deze periode (na beëindiging van de operatie) positief was en kwalificeerde de contacten tussen hem en personen uit het netwerk als soepel. Klager had na de beëindiging van de operatie geen contact met de AIVD noch met de buitenlandse dienst.

Tweede operatieperiode

Na een periode zonder werkzaamheden voor of contact met de AIVD of de buitenlandse inlichtingendienst, benaderde klager de AIVD opnieuw in [jaar]. De aanleiding hiervoor was een gewelddadig incident in de hoofdstad van [land 1]. De AIVD heeft niet gereageerd op dit aanbod. Volgens klager werd hij enige tijd daarna telefonisch benaderd door de buitenlandse inlichtingendienst en werd hem gevraagd opnieuw werkzaamheden uit te voeren. Klager is hierop ingegaan.

Anders dan tijdens de eerste operatieperiode, waarin klager zich richtte op [netwerk A] in [land 1], kreeg klager naar eigen zeggen de opdracht van de buitenlandse inlichtingendienst zich te focussen op [netwerk B] in [land 2]. Ten behoeve van deze opdracht haalt klager een contact uit de eerste operatieperiode aan. Volgens klager loopt deze operatie op enig moment abrupt af en verschoof de focus van de buitenlandse dienst naar [netwerk C] in [land 3]. In contact met deze buitenlandse inlichtingendienst kreeg klager vervolgens de opdracht om meer informatie te vergaren over [persoon Y]. [Persoon Y] was een persoon die hij nog kende uit het netwerk waarin hij gedurende de eerste operatieperiode was geïnfiltrerd en die zich op dat moment in [land 3] ophield. Hiervoor boorde klager zijn oude contacten uit de eerste operatieperiode aan, waarvan een aantal waren overgestapt naar [netwerk C]. Hij legde in het kader van zijn nieuwe opdracht ook nieuwe contacten, onder meer met ene [persoon Z]. [Persoon Z] beschikte over veel informatie over [persoon Y] en andere personen die actief waren in [land 3]. Klager en [persoon Z] hadden nauw contact met elkaar.

Klager ging ervanuit dat de AIVD ook bij de tweede operatieperiode betrokken was; voor klager bestond er geen aanleiding om aan te nemen dat dit niet het geval was. Hij veronderstelde dat gedurende deze tweede periode sprake was van eenzelfde soort samenwerking tussen de AIVD en de buitenlandse dienst als gedurende de eerste operatieperiode. Volgens klager is hem verteld dat de buitenlandse inlichtingendienst de informatie deelde met de AIVD. Klager verklaart dat hij in deze tweede operatieperiode uitsluitend contact met de buitenlandse inlichtingendienst had. Anders dan gedurende de eerste operatieperiode, werden geen periodieke bijeenkomsten tussen klager en de AIVD gehouden.

In [jaar] werd de operatie volgens klager beëindigd. Dit kreeg hij te horen van de buitenlandse inlichtingendienst. De beëindiging was voor klager wederom abrupt. Net zoals bij de eerste operatie, ontbrak er volgens hem een begeleid afbouwtraject. Vooral ten aanzien van [persoon Z], waarmee hij nauw contact had, was dit voor klager lastig. Hierop gaf hij vervolgens zelf eigen invulling aan de wijze waarop hij het contact met [persoon Z] afbouwde.

Bedreigingen

Uit de gesprekken die de afdeling klachtbehandeling heeft gevoerd met klager komt naar voren dat klager voor de eerste keer in [jaar] een vermoeden te horen kreeg vanuit het netwerk waarin hij opereerde dat hij mogelijk inlichtingenwerkzaamheden zou verrichten. Dit heeft klager naar eigen zeggen destijds (relatief eenvoudig) kunnen pareren en – zoals eerder gesteld – waren de verhoudingen tussen klager en de personen uit [netwerk A] in [land 1] na beëindiging van de eerste operatie soepel.

Volgens klager ontving hij een jaar na afloop van de tweede operatieperiode (opnieuw) bedreigingen, dit keer via zijn telefoon met teksten als [bedreigende tekst] en [bedreigende tekst]. [Persoon Z] was de enige persoon die over dit telefoonnummer van klager beschikte. Nadat klager hierover vragen stelde, werd door [persoon Z] elke betrokkenheid ontkend. Uiteindelijk heeft klager op zijn initiatief, in het kader van zijn eigen veiligheid, het contact met [persoon Z] verbroken.

Verder stelt klager dat een gezinslid via *social media* berichten ontving als [bedreigende tekst] en bewoordingen waaruit blijkt dat deze perso(o)n(en) het gezinslid van klager zullen opzoeken. In gesprekken met klager gaf klager daarnaast aan dat personen de werkplek van klager bezochten en werknemers (in de ogen van klager) opmerkelijke vragen stelden. Voorts werd klager naar eigen zeggen genegeerd door een bekende in een winkel en is ook een persoon die dicht bij klager stond overvallen.

Standpunt klager

Klager stelt zich op het standpunt dat er op de AIVD een zorgplicht rust jegens hem omdat er sprake is van een causaal verband tussen de werkzaamheden die klager in de periode van [jaar] tot en met [jaar] heeft verricht voor de AIVD (en de buitenlandse dienst) en de huidige bedreigingen die jegens klager zijn geuit. Volgens klager bestaat de zorgplicht van de AIVD jegens hem zelfs wanneer zou worden aangenomen dat de AIVD geen (in)directe verantwoordelijkheid draagt voor klager gedurende de tweede operatieperiode van [jaar] tot en met [jaar]. Klager geeft daarbij aan dat hij in de eerste operatieperiode immers in het netwerk was geïnfiltrerd, waaruit hij thans bedreigingen ontvangt.

Bevindingen ten aanzien van de AIVD

In de brief van [datum] van de minister van BZK ontbreekt een motivering waaruit blijkt waarom er geen zorgplicht bestaat voor de problemen die klager stelt te ondervinden naar aanleiding van de werkzaamheden die hij stelt te hebben verricht voor de AIVD. De afdeling klachtbehandeling heeft de minister van BZK daarom verzocht dit alsnog nader te motiveren. De minister van BZK heeft bij brief een zienswijze op de klacht van klager bij de afdeling klachtbehandeling ingediend. In haar brief concludeert zij, kort gezegd, dat er geen causaal verband bestaat tussen de bedreigingen die klager stelt te ondervinden en de activiteiten die hij voor de AIVD stelt te hebben verricht.

Uit het onderzoek van de afdeling klachtbehandeling is gebleken dat, zonder hierbij verder in detail te treden over het exacte verloop ervan, de AIVD betrokken was bij de eerste operatieperiode. De AIVD heeft in [jaar] het aanbod van klager om zijn werkzaamheden te hervatten doorgeleid aan de buitenlandse dienst. De afdeling heeft geen aanwijzingen aangetroffen waaruit blijkt dat de AIVD betrokken was bij de tweede operatieperiode. Wel heeft de buitenlandse dienst gedurende de tweede operatieperiode informatie afkomstig van klager aan de AIVD doorgestuurd. De afdeling klachtbehandeling heeft geen aanwijzingen gevonden waaruit kan worden afgeleid dat de AIVD om de informatie die zij van de buitenlandse dienst ontving, heeft gevraagd of dat deze informatie door de AIVD is gebruikt.

Bevindingen reactietermijn

Het tweede deel van de klacht ziet op de wijze waarop de AIVD met het hulpverzoek van klager is omgegaan en de periode die klager moest wachten op antwoord van het ministerie van BZK.

Contact met klager

Ruim een jaar na het beëindigen van de tweede operatieperiode heeft klager voor het eerst telefonisch contact opgenomen met de AIVD met een hulpverzoek in verband met de genoemde bedreigingen in [maand] [jaar] en daarna. Klager geeft aan op zijn hulpverzoek niets meer te hebben gehoord. De AIVD heeft desgevraagd verklaard dat er vanuit de dienst geen contact is opgenomen met klager, wel is het hulpverzoek doorgezet naar de buitenlandse dienst. Ook op een tweede telefonisch hulpverzoek ontvangt klager naar eigen zeggen geen reactie. Uit de beantwoording van de schriftelijke vragen volgt dat de AIVD wel op enig moment heeft geprobeerd contact met klager te zoeken, maar dat klager niet (meer) bereikbaar was op het telefoonnummer dat hij had doorgegeven. Sinds de brief van klager aan de AIVD ruim een maand na het tweede telefonische hulpverzoek, heeft klager pas zo'n vier maanden later duidelijkheid verkregen over het standpunt van de AIVD en het ministerie van BZK met betrekking tot de zorgplicht jegens klager. Klager geeft aan dat dit geen recht doet aan de urgentie van de gestelde bedreigingen die jegens hem en zijn gezin zijn geuit en stelt hierdoor schade geleden te hebben.

Toezegging contact opnemen met de buitenlandse dienst

In de brief (en eerder tijdens een gesprek en een eerdere brief) doet het ministerie van BZK de toezegging dat zij contact zal opnemen met de buitenlandse dienst aangaande de casus van klager. Zodra een reactie binnen was, zou deze worden teruggekoppeld. Het ministerie van BZK noch de AIVD heeft klager sindsdien een update gegeven van de stand van zaken omtrent het gelegde contact met de buitenlandse dienst.

De afdeling klachtbehandeling heeft in het onderzoek vastgesteld dat er meermaals contact is geweest tussen de AIVD en de buitenlandse dienst over de onderhavige klacht. Dit is echter zonder resultaat gebleven.

Reactie klager op zienswijze AIVD

Klager heeft, samen met zijn advocaat, op [datum] kennis kunnen nemen van de zienswijze van de AIVD en de bevindingen van de afdeling klachtbehandeling tot dan toe.

Klager stelde dat ten aanzien van de tweede operatieperiode uit meerdere feiten enige betrokkenheid van de AIVD valt af te leiden. In de eerste plaats stelt klager dat de AIVD in [jaar] een verantwoordelijkheid op zich heeft genomen voor het traject dat klager zou volgen bij de buitenlandse dienst, door het aanbod van klager om opnieuw werkzaamheden te verrichten aan de buitenlandse dienst door te geleiden. Klager werd vervolgens door de buitenlandse dienst benaderd. Hij had op dat moment overigens niets gehoord van de AIVD over het door hem gedane aanbod. Verder stelt klager dat de AIVD gegevens van de buitenlandse dienst heeft ontvangen gedurende de tweede operatieperiode, wat volgens hem tot enige betrokkenheid van de AIVD bij de tweede operatieperiode leidt. De AIVD heeft in die zin geprofiteerd van de activiteiten die klager gedurende de tweede operatieperiode ontplooid. *Intelligence* is altijd buitengewoon waardevol, zo stelt klager. Tenslotte stelt klager dat de AIVD minst genomen stilzwijgend heeft toegestaan dat een Nederlands onderdaan (namelijk klager) op verzoek van de buitenlandse dienst geheime operaties uitvoerde in verschillende soevereine staten.

Verder stelt klager dat de AIVD wist dat klager zowel gedurende de eerste als de tweede operatieperiode buitengewoon gevaarlijk informantenwerk verrichtte binnen de in de eerste operatieperiode geïnfiltreerde netwerken. Klager kan daarom niet begrijpen waarom de AIVD zijn hulpverzoek niet serieus heeft opgepakt, terwijl er volgens hem sprake was van dusdanig ernstige bedreigingen, waardoor er een gevaar voor hemzelf en zijn gezin bestond. In het verlengde daarvan voert klager aan dat de AIVD meer moeite had moeten doen om een reactie van de buitenlandse inlichtingendienst op de klacht van klager te ontlokken, te meer nu hij nog steeds niets van de buitenlandse dienst heeft vernomen.

Beoordeling van de klacht

Op grond van artikel 124, eerste lid, Wiv 2017 beoordeelt de afdeling klachtbehandeling of door de AIVD behoorlijk is gehandeld. De klacht valt in twee onderdelen uiteen: 1) de zorgplicht van de AIVD ten aanzien van klager en 2) de reactietermijn voor en de informatievoorziening over het hulpverzoek van klager.

Zorgplicht

De afdeling klachtbehandeling heeft vastgesteld dat klager alleen gedurende de eerste operatieperiode werkzaamheden voor de AIVD verrichtte. Bij de tweede operatieperiode was de AIVD niet betrokken. De afdeling klachtbehandeling van de CTIVD heeft uitsluitend de bevoegdheid te oordelen over het handelen van de AIVD (en de MIVD). Zij heeft geen bevoegdheid om uitlatingen te doen over een eventuele zorgplicht van een buitenlandse inlichtingendienst.

Klager heeft in [jaar] contact gezocht met de AIVD met het aanbod opnieuw werkzaamheden te verrichten. De AIVD heeft dit aanbod doorgeleid naar de buitenlandse inlichtingendienst. De afdeling klachtbehandeling merkt ambtshalve op dat het zuiverder was geweest als de AIVD klager van de doorgeleiding van zijn aanbod op de hoogte had gebracht en klager had laten weten dat de AIVD niet op dit aanbod inging.

Klager stelt dat het feit dat de AIVD het aanbod van klager aan de buitenlandse dienst heeft doorgeleid, leidt tot enige betrokkenheid van de AIVD bij de tweede operatieperiode. De afdeling klachtbehandeling volgt dit niet. Immers heeft klager uit vrije wil en zonder verdere tussenkomst van de AIVD zelf de keuze gemaakt om de tweede operatieperiode met de buitenlandse dienst samen te werken. De vaststelling dat de buitenlandse dienst informatie van klager aan de AIVD heeft doorgestuurd tijdens de tweede operatieperiode, maakt niet dat er daarmee sprake is van betrokkenheid van de AIVD bij de tweede operatieperiode. De afdeling klachtbehandeling heeft immers uit onderzoek vastgesteld dat de AIVD niet aan de buitenlandse dienst om deze informatie heeft gevraagd. De informatie is ook niet door de AIVD gebruikt.

Gelet op het voorgaande, staat voor de afdeling klachtbehandeling vast dat de AIVD enkel betrokken was bij de eerste operatieperiode. Van enige betrokkenheid van de AIVD bij de tweede operatieperiode is, naar het oordeel van de afdeling klachtbehandeling, geen sprake.

De zorgplicht die de AIVD ten aanzien van zijn agenten heeft, gaat verder dan alleen de periode waarin de werkzaamheden plaats hebben gevonden. De veiligheid van een agent kan bijvoorbeeld ook in gevaar komen na het beëindigen van de operatie. Er moet dan wel sprake zijn van een causaal verband tussen die werkzaamheden van de agent en de veiligheidsrisico's nadien. In de onderhavige klacht is sprake van twee operatieperiodes, waarvan de AIVD alleen bij de eerste betrokken was. De AIVD was, zoals vastgesteld, niet betrokken bij de tweede operatieperiode.

De afdeling klachtbehandeling benadrukt dat klager gedurende een lange periode, namelijk van [jaar], toen de eerste operatie werd beëindigd, tot [jaar, zo'n negen jaar later], toen klager met de buitenlandse inlichtingendienst ging samenwerken, niet heeft gesteld enige bedreiging te hebben ontvangen. In gesprekken met de afdeling klachtbehandeling heeft klager aangegeven dat de contacten tussen hem en personen uit het netwerk in de periode na beëindiging van de eerste operatieperiode soepel verliepen.

De afdeling klachtbehandeling merkt daarnaast op dat de aard van de activiteiten die klager ontplooidde en de contacten die klager legde in de eerste operatieperiode ([jaar] – [jaar]) wezenlijk anders waren dan die in de tweede operatieperiode ([jaar] – [jaar]). De activiteiten die klager ontplooidde gedurende de eerste operatieperiode werden niet voortgezet in de tweede operatieperiode. Er was sprake van nieuwe en ook andere activiteiten en projecten. Hoewel niet wordt weersproken dat ontmoetingen met bepaalde personen waarmee klager gedurende de eerste periode contact had, opnieuw werden aangegaan, resulteerde de focus tijdens de tweede periode in nieuwe en andere contacten.

De afdeling klachtbehandeling heeft de bedreigingen die klager stelt te hebben ontvangen niet kunnen verifiëren.

Voorts merkt de afdeling klachtbehandeling op dat het niet tot de taak van de AIVD behoort om een Nederlands staatsburger te behoeden voor het verrichten van werkzaamheden voor een buitenlandse inlichtingendienst of deze te verbieden, zoals klager stelt. Klager heeft, in zijn geval, uit vrije wil en zonder beïnvloeding van de AIVD zelf de keuze gemaakt om de tweede operatieperiode met de buitenlandse dienst samen te werken. Dat de AIVD hem hier niet voor heeft behoed, kan niet leiden tot een zorgplicht voor de AIVD jegens klager. Dat de AIVD klager er niet van op de hoogte heeft gebracht dat zij niet op het aanbod van klager inging en het aanbod naar de buitenlandse dienst had doorgeleid, doet hier niet aan af.

Naar het oordeel van de afdeling klachtbehandeling leidt het voorgaande ertoe dat de zorgplicht ten aanzien van klager niet zo ver strekt dat de AIVD een zorgplicht draagt voor de activiteiten die klager heeft ontplooid na beëindiging van de eerste operatieperiode in [jaar].

De afdeling klachtbehandeling beoordeelt op basis van het voorgaande dat er geen zorgplicht op de AIVD rust ten aanzien van klager in verband met de door hem gestelde bedreigingen.

De klacht is in zoverre ongegrond.

Reactietermijn

De afdeling klachtbehandeling toetst de reactietermijn en de informatievoorziening aan klager aan de behoorlijkheidsnormen van voortvarendheid en een goede informatieverstrekking. Bij de behandeling van het hulpverzoek waren zowel de AIVD als het ministerie van BZK betrokken.

De behandeling van het hulpverzoek van klager na zijn eerste verzoek heeft in totaal meer dan zeven maanden geduurd. Na enige correspondentie over een weer, krijgt klager pas op [datum] een inhoudelijke reactie op diens hulpverzoek.

Voor de afhandeling van een hulpverzoek bestaat geen wettelijke termijn. De behoorlijkheidsnorm van voortvarendheid bepaalt dat bij afwezigheid van een wettelijke termijn, er een 'redelijke termijn' geldt. Een redelijke termijn kan variëren van enkele weken tot enkele maanden. Ter vergelijking: de Algemene wet bestuursrecht bepaalt dat de overheid in het geval van een beschikking in ieder geval binnen acht weken een beslissing moet nemen of een nieuwe beslistermijn bekend moet maken.

Het overschrijden van een (redelijke) termijn hoeft overigens niet meteen tot het oordeel te leiden dat sprake is van onbehoorlijk handelen. Wanneer tijdig aan een klager is gemeld dat de behandeling van een verzoek langer dan de gestelde termijn zal duren, kan dit voldoende zijn. De afdeling klachtbehandeling heeft echter vastgesteld dat dit niet is gebeurd. In lijn met hetgeen klager naar voren heeft gebracht, had klager (tijdig) geïnformeerd moeten worden over de vraag of er iets met zijn hulpverzoek zou gebeuren en zo ja, wat die maatregelen inhielden. De AIVD en het ministerie van BZK zijn er echter niet in geslaagd binnen een redelijke termijn te reageren op het hulpverzoek van klager. Klager is niet (tijdig) geïnformeerd nu hem pas in [maand] [jaar] een

inhoudelijk antwoord is gegeven. Het is daarbij opmerkelijk dat de AIVD helemaal niet op de eerste contactpoging van klager heeft gereageerd.

Van de AIVD en het ministerie van BZK had een voortvarender optreden verwacht mogen worden, te meer gelet op de aard en omstandigheden van het hulpverzoek van klager. Hieronder wordt tevens verstaan dat de AIVD na het eerste (telefonisch) contact van klager, de door klager gestelde bedreigingen had moeten duiden en hem ten minste van de (eerste) conclusies ten aanzien hiervan op de hoogte moeten brengen. Het optreden van de AIVD en het ministerie van BZK is daarom in strijd met de behoorlijkheidsnorm van voortvarendheid.

Verder concludeert de afdeling klachtbehandeling dat de informatie die de AIVD wél gaf ('Ik zal zo spoedig mogelijk nader reageren op genoemd verzoek') te beperkt was. De behoorlijkheidsnorm van goede informatieverstrekking vereist onder meer dat alle voor de belangen van de betrokkene relevante informatie, gevraagd en ongevraagd, aan de betrokkene wordt verstrekt. Deze informatie moet zo volledig mogelijk zijn. Ondanks verschillende contactmomenten die volgden, is klager pas op [datum] ingelicht over de zienswijze van de AIVD met betrekking tot diens hulpverzoek. Klager had, mede gelet op de voornoemde aard en omstandigheden van het hulpverzoek, in een eerder stadium een inhoudelijke zienswijze van de AIVD mogen verwachten, of in ieder geval een concretere reactie. Ook hadden de AIVD en/of het ministerie van BZK klager beter op de hoogte moeten houden van het contact dat met de buitenlandse dienst was gelegd. Verder had van de AIVD volhardender optreden verwacht mogen worden met betrekking tot het aansporen van het in contact treden van deze buitenlandse dienst met klager. Het voorgaande is in strijd met de behoorlijkheidsnorm van een goede informatieverstrekking.

De AIVD en het ministerie van BZK hebben daarom niet behoorlijk gehandeld jegens klager.

De klacht is voor wat betreft het tweede onderdeel gegrond.

De afdeling klachtbehandeling beveelt de AIVD aan om in de contacten met de buitenlandse dienst, het verzoek van klager om in contact te treden met deze buitenlandse dienst (nogmaals) uitdrukkelijk aan de orde te stellen. De afdeling beveelt de AIVD en/of het ministerie van BZK daarbij aan klager van de uitkomst hiervan op de hoogte te brengen.

Oordeel van de afdeling klachtbehandeling van de CTIVD

De afdeling klachtbehandeling is van oordeel dat de AIVD behoorlijk heeft gehandeld voor wat betreft het eerste deel van de klacht, en dat de AIVD en het ministerie van BZK niet behoorlijk hebben gehandeld voor wat betreft het tweede deel van de klacht.

De afdeling klachtbehandeling beoordeelt de klacht als gedeeltelijk gegrond.

**Commissie van Toezicht
op de Inlichtingen- en
Veiligheidsdiensten**

De afdeling klachtbehandeling van de Commissie van Toezicht op de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten, 11 februari 2021,

mr. A. Stehouwer (voorzitter)
mr. H.C. Wiersinga
mr. A.M. Zwaneveld